

Megnyílt a Frankfurteri Könyvvásár

A Die Presse cikket közölt a kiállítással kapcsolatos magyarországi vitákról

Tegnap délután Petra Roth, Frankfurt főpolgármestere nyitotta meg az 51. Frankfurteri Könyvvásárt, amelynek Magyarország a díszvendége. Majd Göncz Árpádnak a könyvvásár kongresszusi csarnokában elmondott beszédével kezdetét vette az egy hétig tartó könyvkiállítás – jelentette kiküldött munkatársunk, *Szigethy András*.

A magyar íróársadalom nevében Esterházy Péter beszélt. A magyar pavilon – amely a vásár központi helyén, a harmadik csarnokban van – Hámori József kulturális miniszter adta át az érdeklődőknek.

A frankfurteri tévénezők pár nappal a megnyitás előtt két csatornán is magyar vonatkozású műsort láthattak, a VOX Tours Magazin idegenforgalmi filmet vetített, a Hesen 3 csatorna pedig Irodalomváros Budapest címmel készített portréinterjúkban szólaltatott meg magyar írókat, többek közt Szabó Magdát, Tóth Krisztinát, **Eörsi Istvánt**, Konrád Györgyöt és Petri Györgyöt.

Kedd délelőtt még a hivatalos megnyitó előtt tartott sajtótájékoztatón Roland Ulmer, a Német Könyvkereskedők Szövetségének elnöke elmondta, a német könyvkiadás óvatossággal tekint a jövőbe. Beszélt arról is, hogy az idei frankfurteri vásáron kiemelt szerepet játszik az internetes könyvkereskedelem. De még ha az „E-commerce” eluralkodott is a sajtó szalagcímeiben, mögötte nem rejtőzik más, mint a jó öreg könyv. Új csupán az, hogy elektronikus úton történik a megrendelés. A terjesztés hagyományos és elektronikus formája egymással párhuzamosan létezik.

Peter Weidhaas, a kiállítás igazgatója pedig arról szólt, hogy a magyar pavilon méltóságteljes, ugyanakkor kivitelezése mégsem hivalkodó. Érzékeltette azt is, hogy a kiállítás vezetősége jól tájékozott a hazai kulturális vitákról, ám a szélsőséges megnyilvánulásoknak nem tulajdonítanak különös jelentőséget.

A sajtótájékoztatón szóba került a *Die Presse* című konzervatív bécsi napilap Irodalmi vita Magyarországon – antiszemita kirohanások című cikke is, amelynek szerzője, Eugen Pogány-Falkenhausen szerint közvetlenül a Magyaror-

Göncz Árpád a frankfurteri polgármester asszony, Petra Roth és a német kulturális államminiszter, Michael Naumann társaságában a megnyitó ünnepségen

REUTERS-FOTÓ

szágot díszvendégként üdvözlő Frankfurter Könyvvásár megnyitása előtt felszínre tört az „urbánus” és a „népies” írók között parázsló konfliktus. Ennek példáját látja abban, hogy Gyurkovics Tibor Kosuth-díjas író egy rádióműsorban – Pogány-Falkenhausen ismertetése szerint – elismerte ugyan, hogy a magyar irodalomban a zsidó szerzők rendkívül fontos és pozitív szerepet játszottak és játszanak ma is, de megfontolásra érdemesnek minősítette: talán mégsem egészen helyes, hogy egy olyan esztendőben, amikor a keresztény Magyarország ezeréves fennállását ünnepli, nem olyan művek képviselik a magyar irodalmat a nemzetközi porondon, amelyek erre a körülményre utalnak.

A Presse szerint a Csurka István neves

drámaíró vezette ellenzéki Magyar Igazság és Élet Pártjához közel álló írók egy csoportja propaganda-hadjáratot folytat a könyvvásáron való részvétel listájának összeállításával kapcsolatban. „Ennek során egyébként Magyarországon és az egész Nyugaton elképzeltetlen antiszemita hangnemből szeméretet vetik a szervezőknek, hogy csak olyan könyveket küldtek Frankfurtba, amelyek a holokausztot vagy annak következményeit taglalják, nem küldték viszont el olyan magyar írók műveit, akik a magyar hazafiak meggyilkolásával vagy az országának az elvesztett első világháború utáni feldarabolásával foglalkoznak” – olvasható Pogány-Falkenhausen tudósításában. A tudósító által jobboldali populistának nevezett magyar szerzők – mint írja – az utóbbi napokban újságjaikban elvitatták azt a jogot a Nyugaton nagy tekintélynek örvendő kollégáiktól, Dalos Györgytől, Kertész Imrétől, Konrád Györgytől, Nádas Pétertől stb., hogy a magyar irodalom képviselőiben lépjenek fel, és a jelenlegi jobbkezes kormányzat szeméretet vetett: semmit nem tett az ellen, hogy Magyarországot Frankfurtban túlnyomórészt zsidó szerzők művei vagy zsidó témájú művek reprezentálják.

A könyvvásár megnyitó sajtóértekezletén a témával kapcsolatban feltett kérdésre válaszolva Rüdiger Waschenbart, a könyvvásár szóvivője kijelentette: a szervezet elítéli a szóban forgó támadást, egyértelműen és világosan elhatárolja magát a kirekesztést célzó kategorizálásoktól.

„A közönség és a sajtó hatalmas érdeklődése az idei vásár díszvendége, Magyarország irodalma iránt független az egyes írók származásától. Erről eszmecsere folytattunk, és egyetértésre is jutottunk a magyar kiállítás szervezőivel” – hangoztatta Waschenbart.

A téma kapcsán Peter Weidhaas, a könyvvásár igazgatója közölte: nem kíván megjegyzést fűzni a szóban forgó sajtótámadáshoz. Egyúttal értésre adta: Frankfurtban a mindenkor központi rendezvény a kiválasztott ország teljes irodalmi keresztmetszetét kívánja bemutatni, bárminemű megkülönböztetés nélkül. A megtámadott írók a magyar kultúra művelői, ezért természetesen helyük van a Frankfurter Könyvvásáron.

A nagyközönség számára pénteken nyitja meg kapuit a nyomtatott és az elektronikus betű legnagyobb nemzetközi seregszemléje.

Sz. A.

Nagynevű elődök után az idén Esterházy Péter részesül az Európai Irodalom Osztrák Állami Díjában – jelentette *bécsi tudósítónk*. A kitüntető cím odaítélését Bécsben a Frankfurter Könyvvásár napján jelentették be – miután az osztrák sajtó az elmúlt napokban számos magyar irodalmi mellékletet közölt, bennük több esetben Esterházy írásaival. A 300 ezer schilling pénzjutalommal kísért magas díjat 1965 óta adják külföldi íróknak. Az első között kapta 1968-ban Václav Havel, majd a következő években Eugene Ionesco, Sławomir Mrozek, Harold Pinter, Simone de Beauvoir, Friedrich Dürrenmatt. Eddig két magyar vehette át a díjat – Weöres Sándor 1974-ben és Nádas Péter 1992-ben.

„Köszönöm, hogy vendég a magyar szó”

Göncz Árpád köztársasági elnök megnyitóbeszéde a könyvvásáron

Bocsássanak meg, ha a mondandómat, ami a legnagyobb mértékben „közügy”, a legszűkebb értelemben vett „magánügyem” kezdem: volt az életemben hat és fél év, amit nem általában könyvekkel, hanem három könyvvel osztottam meg. Mindháromnak az első lapján ott állt a börtönhatóság pecsétje, hogy „ellenőrizve”, s mikor börtönt váltottam, elvették, vagy épp visszaadták hol az egyiket, hol a másikat, hol mind a hármat. Az első József Attila, a hozzám legközelebb álló magyar költő verseskötete volt, a második német regény: Thomas Mann József-tetralógiája. Amit hol azért vettem el, hol azért adtak vissza, mert az ügyeletes börtön épp nyugatnémetnek, illetve keletnémetnek minősítette; a harmadik meg az orosz Turgenyev elbeszéléskötete, az Egy vadász feljegyzései – ez szerencsére folyamatosan „keletorosznak” minősült. Szerintem a három, együtt irodalomnak. „Határok nélkül.” A verseskötet maga volt a belső határtalanság. Jól volt, s versemben, akkori napjaim fura – irodalmilag elzavart – s a jövőbe táguló valósága. Turgenyev a nyírfaedrők csendje, a természet embert is magában foglaló határtalansága. Ami így együtt elviselhetővé tette, a végtelenségig tágitotta a börtönélet kegyetlen, az igazságügyi terminológia szerint „életfogytig” tervezett határvonalát.

Igen: ha addig nem lettem volna, akkor váltam volna „olvasó emberre”. Akinek már kialakult az – igaz, szakadatlanul változó – „irodalomképe”. S aminek milyensége – és minősége – attól függ, hogy ő maga mi-féle feladatot tulajdonít az irodalomnak.

Én azt, hogy kitágítsa a világotam. Hiszem, hogy az emberi szellem világa időtlen és egyetemes. Eredete visszanyúl a közös őselményig, amikor a véresen lehanyatló és hajnalban teljes dicsőségében újjászülető Nap s az éjszaka királynője, a Hold kialakította őstünkben isteneink és a túlvilág képét.

Időtlenségét és egyetemességét nyilván akkor vesztette el, mikor az ember először kísérlete meg, hogy az élményét szavakba foglalja. Eszköze a nyelv volt, s az több, mint a hangka tagolt elszó, a nyelv minden szava függ a szomszéd szótól, s a szavak együtt – akarva-akaratlanul – használójuk másokétól eltérő –

közvetlen világát képezik le. A kimondott – de kivált a leírt – szó, ha más nyelvű emberhez szól, fordításra szorul. Azaz: a más nyelvű ember világának frott képével kell egyeztetni. Ha azt kívánjuk, hogy az is ugyanazt, ugyanúgy érezkelje a mi szavainkban, mint mi jómagunk.

A Frankfurter Könyvvásár az frott szavak óriási vásártere. Piac, ahol a magunk múltját és jelenét, közvetlen környezetét, annak gonddal megalkotott mását kívánjuk eladni. Ki-ki berakja a maga szavait a nagy, közös bokor alá, visszahúzódik, s lesi, hogy a szomszéd mit választ közüle, s mit hagy ott cserébe érte. A meggyőzés egyetlen eszköze, ha olyan holmit rakunk a bokor alá, amit ha megfoghat, megnéz, úgy dönt, hogy maga is hasznát venné.

A jó hírünk záloga tehát, ha a portékánk – szavakká formált világunk: az anyanyelvünk irodalma – a vevő számára is érték. Kétoldalú gond és felelősség a felkínált művek kiválasztása, s nagyon könnyű melléfognunk, ha nem ismerjük magunk is a cseretárs igényét. Ami lehet a miénkkel azonos, lehet ahhoz hasonló, de lehet attól homlokegyenest különböző is.

A piacon – ezen a piacon – megjelenő cserepartnerek javarészt a mai világnyelvek használói. Nem gondolnám, hogy a magunk nyelve akár itt is társtalan volna: az urál-altaji nyelveken belül a finnugor nyelvcsalád obi-ugor ágához tartozik. De használata szűken körülhatárolt, s talán fiatalabb is, mint a mai világnyelvek. Képzeltül áll a nyelvek eredetéhez. Ellentétben velük, amelyek szikár fogalmisága szinte elfedi már minden nyelvek fő forrását, a képet. Előny ez, de hátrány is egyben. A magyar író nehezebben mérí fel, hogy mondandója, más nyelvre lefordítva, vajon elnyomta a tartalom közvetítőit-e, amit ő, a magyar nyelvi eszközeivel, oly magától értetődő természetességgel fejezett ki. Évszázadokkal ezelőtt vagy ma, a

műve korától, tárgyától, írásmodortól függetlenül. Hiszen a nyelvi bőrből nem bújhat ki, hiába is próbálna más lenni, mint önmaga.

Nem állítom, hogy egyre gyorsuló világunkban a magyar író nyelve és mondanivalója nem alkalmazkodik rohamosan az olvasó világ egyre egységesebb kívánalmaihoz, hiszen az ő életét és szavait éppúgy sodorja és formálja a világ változásának szele, mint akárcsak másét. De a nyelvi alapanyag más lévén, ugyanazon szél sodrában is más marad. Mondanivalójának egyetemes értéke épp ebben, a helyi hitelben rejlik.

Abban az újdonságtöbbletben, sajátos ízeiben és színében, amit az emberi szellem egyetemességéhez hozzáad. Mert ne feledjük: minden igaz mű eleve helyhez kötött. Azaz provinciális: belefér egyetlen falu, egyetlen külvárosi bérház egyetlen emeletének színterére. S épp ettől igaz. Attól, hogy nem határtalan. S hogy az eredetét tekintve nagyon is helyhez kötött.

Ennek teljes tudatában ajánlok én ma egy indoeurópai nyelvet beszélő országban magyar irodalmat mindenkinek, aki kész fölismerni a másban a közös emberi szellemet. Az ismeretlenül is ismerőset.

Amire most ő csodálkozik rá s – remélem – szereti meg ezt a másfajta világot a mi szemünk tükrében.

Hadd köszönjem meg hát Magyarországnak elnökeként, magyar íróként, hogy meghívtak, s így, a vendégüként, magam is részese és tanúja lehetek ennek az izgalmas, közös szellemi kalandnak. Elnökként, aki idestova tíz esztendeje, s íróként, aki idestova harminc esztendeje tapasztalja a kimondott és frott szó hatalmát, igyekszik annak hasznát venni, s a hitelét maga is gyarapítani.

Ma épp itt, Frankfurtban, ahol az önök jóvoltából mi magyarok – pontosabban: a határait feszegető magyar szó – az önök díszvendége.

A könyvvásár az írott szavak óriási vásártere. Piac, ahol a magunk múltját és jelenét, közvetlen környezetét, annak gonddal megalkotott mását kívánjuk eladni.